

PLAN

Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning i Region Gotlands skolor

---

Framtagen av utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Datum 2018-06-01

Reviderad 2019-09-18

Gäller 2019-2020

Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning i Region Gotlands skolor

Innehåll

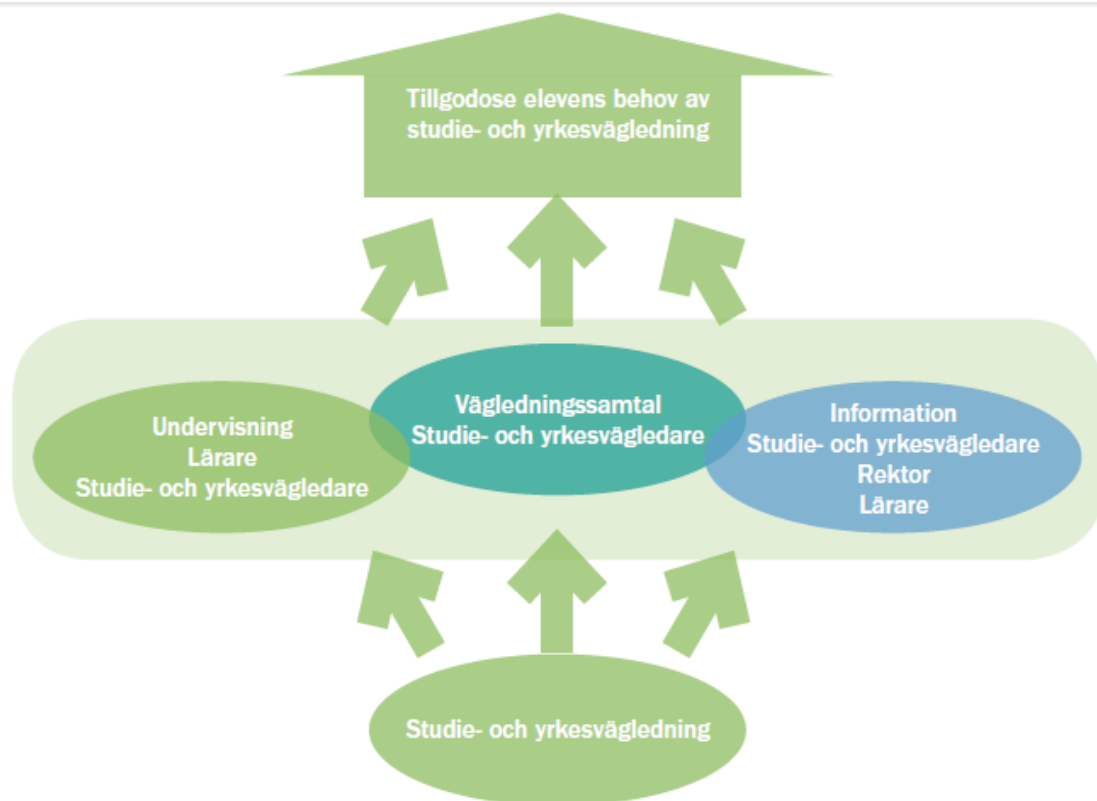
Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning i Region Gotlands skolor	1
1. Inledning	3
1.1 Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse	4
1.2 Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse	4
1.3 Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar.....	4
2. Studie- och yrkesvägledning på Gotland.....	5
2.1 Röda tråden.....	6
2.2 Ansvarsfördelning och arbetsplan för studie- och yrkesvägledning	6
2.3 Uppföljning och utvärdering	6
3 Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning.....	7
3.1 Förskolan – undersöka omvärlden	7
3.2 Årskurs F-3 - väcka nyfikenhet	8
3.3 Årskurs 4-6 - inspiration inför framtiden.....	9
3.4 Årskurs 7 – mina möjligheter.....	10
3.5 Årskurs 8 - jag och omvärlden.....	11
3.6 Årskurs 9 - gymnasiekunskap	12
3.7 Gymnasiets introduktionsprogram – möjligheter och alternativ.....	13
3.8 Gymnasiet år 1 – insikt	14
3.9 Gymnasiet år 2 – översikt	15
3.10 Gymnasiet år 3 – utsikt.....	16
3.11 Vuxenutbildning – ett livslångt lärande.....	17
4 Nationella mål och riktlinjer.....	18
4.1 Vad säger läroplanerna?.....	18
<i>Utdrag ur Lpfö 18 – Läroplan för förskolan .....</i>	<i>18</i>
<i>Utdrag ur LGR 11 – läroplan för grundskolan.....</i>	<i>18</i>
<i>Utdrag ur LGY 11 – läroplan för gymnasieskolan.....</i>	<i>19</i>
<i>Utdrag ur LVUX12 – läroplan för vuxenutbildningen .....</i>	<i>20</i>
5 Referenslitteratur.....	20

1. Inledning

Studie- och yrkesvägledningen är hela skolans ansvar. Den berör all personal i förskola och skolan och ska vara en integrerad del av undervisningen i de olika ämnena utifrån läroplanen. Detta ska ske genom informationsinsatser och vägledning. Enligt skollagen¹ ska alla elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklass ha tillgång till personal med sådan kompetens som kan tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning. Detta för att kunna göra väl underbyggda framtidsval.

Alla barn och elever ska under sin skoltid ges likvärdig studie- och yrkesvägledning oberoende av vilken skola man går i och dess geografiska tillhörighet. Eleverna ska få samma möjligheter att komma i kontakt med arbetslivet. Aktiviteterna och insatserna ska givetvis anpassas efter deras intressen, ålder, mognad samt lokala förutsättningar. De ska också utmana elevernas föreställningar utifrån kön och kompensera för elevernas olika sociala och kulturella bakgrunder.

Rektor på varje skola ansvarar för att personalen tar del av arbetsplanen för studie- och yrkesvägledningen i Region Gotlands skolor². Arbetsplanen följs årligen upp och uppdateras av den samlade studie- och yrkesvägledarorganisationen.

Fig. Skolans studie- och yrkesvägledning kan genom undervisning, vägledningssamtal och informationsinsatser tillgodose elevernas behov av vägledning.

3

¹ Skollagen 2 kap 29 §

² I arbetet med att ta fram en arbetsplan och hur den ska följas upp har Visa Västs *Handledning för att skapa en kommunal plan för studie- och yrkesvägledning* används som ramverk och för inspiration

³ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer. *Arbete med studie- och yrkesvägledning* (2013) s 13

1.1 Studie- och yrkesvägledning i snäv bemärkelse

Studie- och yrkesvägledning i en snäv bemärkelse innebär den personliga vägledningen som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp.⁴

1.2 Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse

Studie- och yrkesvägledning i vid bemärkelse innebär all den verksamhet som bidrar till att eleverna får kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval⁵. Det kan bl.a. handla om prao, undervisning om arbetslivet, studiebesök och aktiviteter för att öka självkänndomen.

1.3 Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar

Studie- och yrkesvägledningen berör all personal i skolan och förekommer i undervisningen genom informationsinsatser och vägledning. Kunskaper om samhälls- och arbetsliv utgör en viktig grund för att eleven ska få idéer och uppslag om framtida yrkes- och intresseområden. Det centrala i studie- och yrkesvägledning är att elevernas individuella intressen, behov och förutsättningar sätts i fokus. När det finns behov och är möjligt bör studie- och yrkesvägledning erbjudas på modersmålet, och då med tolk eller språkstöd.

Enligt skollagen ska alla elever i alla skolformer utom förskolan och förskoleklass ha tillgång till personal med sådan kompetens att de kan tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning⁶. Enligt läroplanerna ska alla som arbetar i skolan bidra till att elevens studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.

I undervisningen kan delar av kurs- och ämnesplaners centrala innehåll kopplas till elevens framtida studie- och yrkesval. Inslagen behöver tydliggöras som en del av studie- och yrkesvägledningen så att eleven kan koppla kunskaperna till sin egen studie- och yrkesvalsprocess⁷.

I många ämnen syftar undervisningen exempelvis till att ge eleverna förutsättningar att söka och kritiskt granska information. Sådana förmågor som att samla, analysera, sätta samman och organisera kommer till användning när eleven till exempel ska granska och värdera information om olika utbildningar.

---

⁴ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer. *Arbetet med studie- och yrkesvägledning* (2013) s11

⁵ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer. *Arbetet med studie- och yrkesvägledning* (2013) s11

⁶ Skollagen 2 kap 29 §

⁷ Stödmaterial för studie- och yrkesvägledning i undervisningen för grundskola och gymnasieskola, Skolverket 2012 och 2013

2. Studie- och yrkesvägledning på Gotland

I december 2012 fick de båda utbildningsförvaltningarna i uppdrag av barn- och utbildningsnämnden respektive gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden:

- att kartlägga studie- och yrkesvägledningens omfattning och inriktning inom Region Gotland.
- att beskriva vilka behov studie- och yrkesvägledningen utifrån styrdokument förväntas fylla och vilka mål som är prioriterade för verksamheten.
- att lämna förslag på en samlad organisation för studie- och yrkesvägledningen och beskriva för- och nackdelar i förhållande till nuvarande organisation.

Utredningen föreslog att inrätta en samlad organisation för studie- och yrkesvägledningen inom Region Gotland. Sedan den 1 juli 2014 är verksamheten organiserad inom Arbetsmarknadsenheten i Region Gotland. Inriktningen för verksamheten är att skapa en mer likvärdig vägledning, vägledningsresurserna ska fördelas jämnare och mer flexibelt över skolenheterna. Samverkan mellan olika skolnivåer ska utökas och yrkesrollen för studie- och yrkesvägledare ska tydliggöras och förstärkas. Ett antal utvecklingsområden har särskilt pekats ut:

- en ”röd tråd” av studie- och yrkesvägledning som löper genom alla skolnivåer
- tillgängliggöra studie – och yrkesvägledning för alla vuxna
- utveckla och kvalitetssäkra PRAO-verksamheten
- utveckla och kvalitetssäkra processen kring gymnasievalet
- att fler elever söker sig till yrkesprogrammen⁸
- att förändra könsstereotypa programvalsmönster⁹

En likvärdig studie- och yrkesvägledning bidrar till att uppfylla målet i Region Gotlands koncernstyrkort 2016-2019 om att alla elever ska fullfölja gymnasieskolan. Bland annat genom att minska andelen avhopp i gymnasieskolan, motivera eleverna att närvara i skolan samt ett aktivt värdegrundsarbete med genuskunskap.

Under hösten 2017 genomfördes en utvärdering av den samlade organisationen för studie- och yrkesvägledningen inom Region Gotland och frågor ställdes hur organisationens medlemmar och avnämare ser på den. Utvärderingen genomfördes av en oberoende utredare. Resultatet blev att ingen förändring av organisationen kommer att ske i dagsläget. Nuvarande organisation skall behållas, men utvecklas vidare.

---

⁸ RS 2014§254

⁹ GVN 2015§ 54

2.1 Röda tråden

Under hösten 2014 genomförde Region Gotlands studie- och yrkesvägledare ett utvecklingsarbete utifrån Skolverkets allmänna råd för arbetet med studie- och yrkesvägledning. Tre områden har legat i fokus: att tillgängliggöra vägledning för vuxna, PRAO och Röda tråden.

Målsättningen med Röda tråden är att alla barn och elever under sin skoltid ska ges likvärdig studie- och yrkesvägledning. Det är varje skolas ansvar att särskilt beakta de elever som kommer som nyanlända/nyinflyttade till regionen. Genom att stärka varje elevs tro på sin egen förmåga och att hitta sin egen drivkraft ökar lärandet och därmed nås bättre resultat. Bra och tidig studie- och yrkesvägledning kan även på sikt medverka till att minimera avhoppet på gymnasiet. Genom ökad samverkan mellan skola och arbetsliv, där arbetslivet tar en aktiv del i samarbetet, ges dessutom ökade möjligheter att skapa intresse för olika yrken och verksamhetsinriktningar och därmed rekrytering av framtida medarbetare.

2.2 Ansvarsfördelning och arbetsplan för studie- och yrkesvägledning

Nedan följer en beskrivning av ansvarsfördelningen kring arbetet med studie- och yrkesvägledning i Region Gotland. Arbetsplanen innehåller övergripande riktlinjer och olika aktiviteter för att på ett konkret sätt beskriva den kontinuerliga studie- och yrkesvägledningen på de kommunala skolorna. Den rekommenderas även för de fristående skolorna.

Utifrån en gemensam plan för studie- och yrkesvägledningen skapas ett varaktigt förändringsarbete i regionen. Denna arbetsplan ska sträcka sig från förskola upp till vuxenutbildningen. Den ska innefatta olika studie- och yrkesvägledande aktiviteter. Planens syfte är även att öka medvetenheten om studie- och yrkesvägledning inom all undervisning och hos all personal i verksamheterna för att bidra till att öka elevernas motivation och framtidstro.

Planen bidrar till en likvärdig vägledning som följer eleverna som en röd tråd genom alla stadier och skolformer. Perspektivet har förflyttats, från att tidigare i huvudsak arbeta med ungdomar i årskurs 9 och på gymnasiet, till ett medvetet arbete som startar långt tidigare i skolåldrarna. På så sätt blir studie- och yrkesvägledningen en självklar verksamhet i alla stadier. Rektor på varje skola ansvarar för att arbetsplanen implementeras.

2.3 Uppföljning och utvärdering

Arbetsplanen kommer årligen att följas upp, utvärderas och uppdateras av den samlade studie- och yrkesvägledarorganisationen. Utvärderingen är viktig för att kunna identifiera områden som kan utveckla och förbättra kvaliteten i studie- och yrkesvägledningen på samtliga skolstadier.

3 Arbetsplan för studie- och yrkesvägledning

3.1 Förskolan – undersöka omvärlden

Studie- och yrkesvägledning i förskolan ska utgå från de behov och intressen som barnen själva ger uttryck för, där leken ska ha en central plats. Förskolan ska förbereda barnen för delaktighet i vårt samhälle.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM/NÄR?
EN LIKVÄRDIG UTBILDNING	Förskolan har ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar barnens utveckling, val och lärande.	Leken är central t ex rollekar, utklädning – hur presenterar vi yrken, väljer material mm? (Ex ”Supermjuka hjältar”, ”Super strong princess” av Linnéa Johansson.)	Variera vilka barn som får välja leksak först.
NORMER OCH VÄRDEN	Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället.	Böcker och filmer t ex UR´s <i>Med på jobbet</i> , SVT Barn´s <i>Stora maskiner</i> , <i>Ellens gård</i> , <i>Bilakuten</i> , <i>Doktorerna</i> . Låna NTA-lådor. Besöka Fenomenalen.	
OMSORG, UTVECKLING OCH LÄRANDE	Utbildningen i förskolan ska bidra till att barnet utvecklar en förståelse för sig själv och sin omvärld. Utforskande, nyfikenhet och lust att leka och lära ska vara grunden för utbildningen.	Skapa självporträtt. Dagliga samtal. Tala om framtid och drömyrken, lyssna på och reflektera över andras uppfattningar.	
SAKLIGHET OCH ALLSIDIGHET	Barnens åsikter ska tas tillvara i utbildningen och de ska få möjlighet att bilda sig egna uppfattningar och göra val utifrån sina egna förutsättningar.	Läsa böcker om yrken och arbeten. Bjuda in föräldrar som berättar om sina yrken. Upptäcka närmiljön och göra enkla studiebesök.	
FÖRSKOLANS UPPDRAG Helhetssyn	Det är viktigt att alla som arbetar i förskolan bidrar till att barnen oavsett könstillhörighet ges förutsättningar för utvidgade upplevelser och uppfattningar om sina möjligheter Förskolans miljö ska inspirera och utmana barnen att bredda sina förmågor och intressen utan att begränsas av könsstereotypa uppfattningar.	Arbeta för att all personal har ett normkritiskt förhållningssätt.	Ha en punkt på avdelningsmöte kring vilka barn som behöver tal-utrymme.

3.2 Årskurs F-3 - väcka nyfikenhet

Studie- och yrkesvägledningen på lågstadiet syftar till att väcka eller stärka nyfikenheten hos eleverna.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Framtidsdrömmar	Träna på att beskriva sig själv och sitt drömyrke och kunna motivera sina val.	Självporträtt och drömyrken. ”Vi i ettan” i GT och GA. Framtidsplan.	
Samhället och jag	Att varje elev får en inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv och genom det får utveckla sin förståelse för hur samhället fungerar.	Vilka yrkeskategorier finns i närsamhället? I skolan?	
Självkännedom och genus	Att eleven ska få kunskaper om sig själv och sina intressen och upptäcka att det ibland skiljer sig mellan pojkars och flickors drömyrken.	Diskutera olika yrken utifrån genus, etnicitet och social bakgrund. Undersöka skillnader mellan traditionellt mansdominerade och kvinnodominerade yrken och arbetsplatser.	
Yrkeskunskap och omvärldskunskap	Ge eleverna möjlighet att upptäcka andra yrken än de som de redan känner till och utveckla förståelse för olika människors levnadsvillkor. Tala om yrken och arbeten i omvärlden. Väcka elevernas nyfikenhet kring arbete och yrken.	Intervjua släkt och/eller vänner om yrken. Släktträd. Roll- och yrkeslekar. Föräldrar besöker och informerar om sina yrken på skolan. Studiebesök/arbetsplatsbesök. Se på yrkesfilmer från Youtube, UR´s ”Med på jobbet” m fl. Besöka Fenomenalen och boka NTA-lådor (Naturteknik för alla).	

3.3 Årskurs 4-6 - inspiration inför framtiden

På mellanstadiet genomförs aktiviteter som syftar till att väcka lust och ytterligare nyfikenhet kring olika yrken och arbetsliv. Detta blir en första träning i att bli medveten om sig själv och alternativen och att lära sig att fatta beslut.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Framtidsdrömmar	Att varje elev kan granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden. Göra eleven medveten om sina tankar om framtiden, för att stimulera elevens egen drivkraft och motivation i sitt lärande och sina studier.	Självporträtt, kunna beskriva sitt drömyrke. Framtidsplan.	
Prao	Att få uppleva och prova på yrkesliv, arbetsmiljö och företagande.	Prao en till två dagar/läsår. Praobank, inventera bland föräldrarna i klassen.	
Samhället och jag	Att engagera eleverna i sin historia och levandegöra yrken förr/nu samt förstå vårt föränderliga samhälle och hur yrken förändras.	Arbeten förr och nu. Jämföra villkor. Information om svenska skolsystemet. Studie- och yrkesvägledaren bjuds in, för att informera om språkvalet, inför årskurs 6.	
Självkännedom och genus	Att eleverna ska utveckla sin förmåga att kritiskt granska och inse konsekvenserna av olika alternativ och bygga upp en valkompetens.	Kunna identifiera sina egna styrkor och svagheter, Värderingsövningar, diskutera sexualitet, könsroller och jämställdhet.	
Yrkeskunskap och omvärldskunskap	Ge eleverna möjlighet att upptäcka andra yrken än de som de redan känner till. Att få kännedom om flera olika yrken och branscher samt utveckla förståelse för olika människors levnadsvillkor. Förstå skillnaden mellan offentliga och privata arbeten. Eget företagande.	Föräldrar och företrädare för olika yrken, branscher och organisationer bjuds in till skolan. Gärna med ett urval som representerar hela samhället. Studiebesök och yrkesintervjuer. Ta reda på fakta om arbetsplatserna/olika yrken och t ex vilka kompetenser som krävs. Besöka Fenomenalen och boka NTA-lådor (Naturteknik för alla).	

3.4 Årskurs 7 – mina möjligheter

Årskurs 7-9 presenteras nedan var för sig för att ytterligare tydliggöra beslutsprocessen och många individers första riktigt stora val inför framtiden: gymnasievalet. Här är det viktigt att utveckla arbetet med att öka medvetenheten kring hur man är, styrkor och utvecklingsbara sidor. Eleverna bör tränas i att sätta in sig själv i olika sammanhang och motivera sig att se framåt.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	DEM? NÄR?
Arbetsmarknadskunskap	Att se kopplingen mellan olika ämnen och arbetslivet, genom att belysa vilka yrkesgrupper som kan knytas till ämnet kan elever få kunskaper som bidrar till ett väl underbyggt val. Att eleven får en ökad förståelse och insikt om förväntningar från arbetsgivare, arbetsmiljö, socialt samspel mellan vuxna på arbetsplatsen, arbetstider, löner, utbildningskrav, karriärmöjligheter m.m.	Studiebesök, arbetsplatsbesök och yrkesintervjuer. Sätta upp bilder i olika ämnessalar som kopplar samman ämnet med olika yrken, berätta om olika yrken på olika språk. Företrädare för olika yrken, branscher och organisationer bjuds in till skolan.	
Framtid	Tillägna sig kunskaper och förmågor för att kunna hantera olika valsituationer Att bli medveten om sig själv.	Självporträtt, ämnesövergripande projekt med framtidsperspektiv. Framtidsplan.	
Självkännedom och genus	Att lära sig om ungdomars identiteter, livsstilar och välbefinnande och hur detta påverkas av t ex socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning. Öva sig på att ta ställning i olika frågor, ställa olika alternativ mot varandra, väga för- och nackdelar och kritiskt granska information.	Diskutera sina egna och andra elevers framtidsdrömmar. Träna på att presentera sig genom att skriva och berätta. Få kännedom om betygssystemet och dess konsekvenser. Gruppvägledning i samarbete med studie- och yrkesvägledaren.	

3.5 Årskurs 8 - jag och omvärlden

Eleverna bör fortsätta tränas i att öka medvetenheten kring sig själv, sina styrkor, egenskaper och utvecklingsbara sidor.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads kunskap	Kunskap om arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor samt utveckla allsidiga kunskaper om hur arbetslivet fungerar.	Studiebesök, arbetsplatsbesök och yrkesintervjuer. Undersök förväntningar från arbetsgivare, arbetsmiljö, socialt samspel mellan vuxna på arbetsplatsen, arbetstider, löner, utbildningskrav, karriärmöjligheter m.m.	
Gymnasie-kunskap	Att bli medveten om framtida utbildningsalternativ.	Gymnasieinformation. Få mer kännedom om betygssystemet och dess konsekvenser. Studie- och yrkesmässan.	
Prao	Att få uppleva och prova på yrkesliv, arbetsmiljö och företagande. Få kunskap om sina egna yrkesförutsättningar.	Prao en vecka/läsår.	
Självkännedom och genus	Förståelse för att egenskaper, intressen, värderingar, attityder, kompetenser och förmågor påverkar de val eleven gör och är pusselbitar i processen att förstå sig själv i förhållande till en tänkt framtid.	Enskilda samtal med studiehandledare/mentor samt vid behov studie- och yrkesvägledaren. Följa upp framtidsplan. Arbeta med individuella mål och motivation. Gruppvägledning.	

3.6 Årskurs 9 - gymnasiekunskap

I denna årskurs fokuseras det mycket på de olika gymnasieprogrammen och själva beslutsprocessen inför gymnasievalet.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads kunskap	Att eleven får en ökad förståelse och insikt om förväntningar från arbetsgivare, arbetsmiljö, socialt samspel mellan vuxna på arbetsplatsen, arbetstider, löner, utbildningskrav, karriärmöjligheter m.m.	Studiebesök, arbetsplatsbesök och yrkesintervjuer. Besök på skolan av t.ex. företrädare för olika yrken, branscher. Information om att söka arbete. Bjuda in t.ex. Arbetsförmedlingen.	
Gymnasiekunskap	Att bli medveten om framtida utbildningsalternativ. Att varje elev kan göra väl underbyggda val av utbildning och yrkesinriktning.	Klassinformation. Föräldramöten. Studie- och yrkesmässan. Öppet hus på gymnasieskolan och vid behov besök på program. Enskilt samtal med studie- och yrkesvägledaren.	
Prao	Stödja elevens personliga utveckling och vara ett stöd för elevens kommande studie- och yrkesval. Skapa kontakter med närings- och arbetslivet.	Prao en vecka/läsår, kan utökas för exempelvis nyanlända elever.	
Självkännedom och genus	Att eleven utvecklar kunskaper om sig själv och får insikter om sina intressen, förmågor, möjligheter och eventuella begränsningar samt ges förutsättningar att reflektera kring sig själv och sin egen utveckling i förhållande till sina mål inför framtiden.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, genusövningar. Träna på att presentera sig i tal och skrift. Enskilda samtal med studiehandledare/mentor samt studie- och yrkesvägledare.	

3.7 Gymnasiets introduktionsprogram – möjligheter och alternativ

För de elever som av olika skäl är obehöriga att söka till nationella program finns det särskilda introduktionsprogram¹⁰. Elever på ett introduktionsprogram ska få möjlighet att formulera en egen plan för att nå sina egna uppsatta mål. Eleven får utvärdera de olika alternativ som finns och arbeta med självkänedom och framtidstro för att förstå sitt eget värde.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEH? NÄR?
Arbetsmarknads kunskap	Att eleven får en ökad förståelse och insikt om förväntningar från arbetsgivare, arbetsmiljö, socialt samspel mellan vuxna på arbetsplatsen, arbetstider, löner, utbildningskrav, karriärmöjligheter m.m. Skapa kontakter med närings- och arbetslivet.	Praktik, studiebesök, arbetsplatsbesök och yrkesintervjuer. Information om att söka arbete. Jobbskuggning. Under vårterminen erbjuds studiebesök på SFI på vuxenutbildningen för elever på språkintröduktion.	
Gymnasie-kunskap och vägledning	Att bli medveten om framtida utbildningsalternativ. Att varje elev kan göra väl underbyggda val av utbildning och yrkesinriktning.	Klassinformation. Föräldramöten. Studie- och yrkesmässan. Öppet hus på gymnasieskolan och vid behov besök på program. Enskilt samtal med studie- och yrkesvägledaren.	
Självkänedom och genus	Att eleven utvecklar kunskaper om sig själv och får insikter om sina intressen, förmågor, möjligheter och eventuella begränsningar samt ges förutsättningar att reflektera kring sig själv och sin egen utveckling i förhållande till sina mål inför framtiden.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, genusövningar. Träna på att presentera sig i tal och skrift. Samtal med mentor, praktikhandledare samt studie- och yrkesvägledare.	
Praktik	Stödja elevens personliga utveckling och vara ett stöd för elevens kommande studie- och yrkesval.	Praktik (på en eller flera arbetsplatser under läsåret, eventuellt i kombination med studier).	

¹⁰ Vilket av de fem olika introduktionsprogrammen en elev kan gå på beror på hur många ämnen som saknas och vilket nationellt program eleven vill komma in på.

3.8 Gymnasiet år 1 – insikt

Under första året på gymnasiet får eleverna uppleva den nya skolformen med gymnasieprogram på en helt ny skola. Eleverna får kunskap om vilka krav som finns inom gymnasiet och de olika vägarna som finns inom och efter gymnasiet.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads kunskap	Att få en inblick i hur arbetsmarknaden fungerar och lära sig om yrken kopplade till programmet. Att få en insikt i hur kunskaperna du lär dig i skolan kan användas ute i samhället.	Gästföreläsare, APL, besök av tidigare elever eller andra besök utifrån, branschevents. Information från näringslivet, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, yrken kopplade till kurser. Studiebesök på arbetsplatser och hos utbildningsanordnare.	
Samhället och jag	Att förstå individens roll i samhället och arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor.	Information från näringslivet. Gästföreläsare.	
Självkännedom och genus	Att varje elev kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Förstå hur vi påverkas av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, APL, genusövningar. Boka in IRL.	
Vägledning och information	Få kännedom om val som görs under studietiden och konsekvenserna av dessa.	Information om det individuella valet. Inriktningsinformation. Information om gymnasiestudier, studie- och yrkesvägledaren deltar på föräldramöten för att informera om gymnasieskolan och val under studietiden.	

3.9 Gymnasiet år 2 – översikt

Eleverna får ta del av mer information om studievägar efter gymnasiet. På yrkesprogrammen går eleverna ut på APL och får lära sig yrkesområdet en period ute i branschen. På de högskoleförberedande programmen får eleverna mer kunskap om behörighetskrav, meritpoäng och om studier på högskola.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads kunskap	Att få en inblick i hur arbetsmarknaden fungerar och lära sig om yrken kopplade till programmet. Att få en insikt i hur kunskaperna du lär dig i skolan kan användas ute i samhället.	Gästföreläsare, APL, besök av tidigare elever eller andra besök utifrån, branschevent. Information från näringslivet, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, yrken kopplade till kurser. Studiebesök på arbetsplatser och hos utbildningsanordnare t ex besöka Uppsala Universitet, Campus Gotland.	
Samhället och jag	Att förstå individens roll i samhället och arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor.	Information från näringslivet, gästföreläsare, Ung företagsamhet, entreprenörskap, studieresor, jobbskuggning en dag på höstterminen.	
Självkännedom och genus	Att varje elev kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Förstå hur vi påverkas av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, APL och genusövningar. Boka in IRL.	
Vägledning och information	Få kännedom om val som görs under studietiden och konsekvenserna av dessa. Öka kunskapen om framtida utbildningsalternativ i Sverige och i andra länder.	Information utbildningsväsendet och programfördjupningar.	

3.10 Gymnasiet år 3 – utsikt

Under sista året på gymnasieprogrammet får eleverna mer information om studier och om att ta sig vidare ut i arbetslivet.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads kunskap	Att få en inblick i hur arbetsmarknaden fungerar och lära sig om yrken kopplade till programmet. Att få en insikt i hur kunskaperna du lär dig i skolan kan användas ute i samhället.	Gästföreläsare, APL, besök av tidigare elever eller andra besök utifrån, branschevent. Information från näringslivet, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, yrken kopplade till kurser. Studiebesök på arbetsplatser och hos utbildningsanordnare. Besök på Uppsala Universitet, Campus Gotland är obligatoriskt på vårterminen för elever på högskoleförberedande program och vid önskemål för elever på yrkesprogram.	
Samhället och jag	Att förstå individens roll i samhället och arbetsmarknadens och arbetslivets förändringar och villkor.	Besöka SACO-mässan är obligatorisk för år 3 på högskoleförberedande program och vid önskemål för år 3 från yrkesprogrammen. Information från näringslivet, gästföreläsare, Ung företagsamhet, entreprenörskap, studieresor, jobbskuggning en dag på höstterminen och besök från Arbetsförmedlingen.	
Självkännedom och genus	Att varje elev kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Förstå hur vi påverkas av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.	CV, personligt brev, värderingsövningar, framtidsdrömmar, APL och genusövningar. Boka in IRL.	
Vägledning och information	Få kännedom om utbildning och arbetsmarknad.	Information om vägar efter gymnasiet.	

3.11 Vuxenutbildning – ett livslångt lärande

Vuxenutbildningen är en möjlighet för vuxna att lära sig svenska språket, läsa in grund och/eller gymnasiet för att förbereda sig för arbetslivet eller vidare studier.

TEMA	SYFTE	EXEMPEL	VEM? NÄR?
Arbetsmarknads kunskap	Att få en inblick i hur arbetsmarknaden fungerar och insikt i hur rekryteringsbehovet ser ut i regionen.	Individuella samtal. Grupp-/klassinformationer. Studiebesök.	
Självkänedom och genus	Att de studerande kan göra väl underbyggda val för fortsatt utbildning och yrkesinriktning. Förstå hur vi påverkas av socioekonomisk bakgrund, kön och sexuell läggning.	Individuella samtal. Gruppvägledning.	
Vägledning och information	Få kännedom om utbildning och arbetsmarknad. Särskilt fokus på de studerande som läser svenska för invandrare (SFI). Information gällande studieekonomiska förutsättningar.	Individuella samtal. Grupp-/klassinformationer. Studemässa. Studiebesök.	

4 Nationella mål och riktlinjer

4.1 Vad säger läroplanerna?

Utdrag ur Lpfö 18 – Läroplan för förskolan

Förskolan ska uppmuntra barnen att föra fram sina tankar och idéer och skapa förutsättningar för detta. Utbildningen ska ge varje barn möjligheter att utforska, ställa frågor och samtala om företeelser och samband i omvärlden och på så sätt utmana och stimulera deras intresse för hälsa och välbefinnande samt för hållbar utveckling.

Förskollärare ska ansvara för att

- aktivt inkludera ett jämställdhetsperspektiv så att alla barn får likvärdiga möjligheter till utvidgade perspektiv och val oavsett könstillhörighet

Arbetslaget ska

- inspirera och utmana barnen att bredda sina förmågor och intressen på ett sätt som går utöver könsstereotypa val,
- skapa förutsättningar för barnen att lära känna sin närmiljö och de samhällsfunktioner som har betydelse för det dagliga livet samt att ta del av det lokala kulturlivet,
- förbereda barnen för delaktighet och ansvar och för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle.

Förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla

- självständighet och tillit till sin egen förmåga,
- sin kulturella identitet samt kunskap om och intresses för olika kulturer och förståelse för värdet av att leva i ett samhälle präglad av mångfald samt intresse för det lokala kulturlivet

Utdrag ur LGR 11 – läroplan för grundskolan

Rektorn har ett särskilt ansvar för:

- att den studie- och yrkesorienterande verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning.
- att samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Alla som arbetar i skolan ska:

- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö.
- ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.
- bidrar till att elevernas studie- och yrkesval inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund.
- **Läraren ska:**
  - medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.
- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning.

Studie- och yrkesvägledaren eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter ska:

- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning.
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesvägledande insatser.

Utdrag ur LGY 11 – läroplan för gymnasieskolan

Rektor har ett särskilt ansvar för:

- samverka med universiteten och högskolorna samt arbetslivet utanför skolan utvecklas, så att eleverna får en kvalitativt god utbildning samt en förberedelse för yrkesverksamhet och fortsatt utbildning. Samt att stimulera till internationella kontakter, samverka och utbyten i utbildningen
- att utbildningen organiseras så att den så långt som möjligt anpassas efter elevernas önskemål och val av kurser och att återvändsgränder i studiegången undviks samt att studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida utbildning och yrke.
- att undervisningen, elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen utformas så att elever som behöver särskilt stöd eller andra stödåtgärder får detta.

Alla som arbetar i skolan ska:

- sträva efter att varje elev utvecklar sin självkänedom och förmåga till studieplanering.
- nära samverka med de obligatoriska skolformerna, arbetslivet, universiteten och högskolorna samt med samhället i övrigt. Detta krävs för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet och få underlag för val av kurser inom utbildningen och för vidare studier eller yrkesverksamhet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.
- sträva efter att varje elev medvetet kan ta ställning till fortsatt studie- och yrkesinriktning på grundval av samlade erfarenheter och kunskaper och ökar sin förmåga att analysera olika valmöjligheter och bedöma vilka konsekvenser dessa kan ha.
- efter en av rektor gjord arbetsfördelning, i undervisningen utnyttja kunskaper och erfarenheter från arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång, utveckla kontakter med universitet och högskolor samt med handledare och andra inom arbetslivet som kan bidra till att målen för utbildningen nås och i utbildningen utnyttja kontakter med det omgivande samhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv.
- efter en av rektorn gjord arbetsfördelning informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund.
- efter en av rektorn gjord arbetsfördelning bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke och i informationen och vägledningen utnyttja de kunskaper som finns hos eleverna, hos skolans personal och i samhället utanför skolan.

Utdrag ur LVUX12 – läroplan för vuxenutbildningen

Rektor har ett särskilt ansvar för:

- att studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som vuxenutbildningen erbjuder samt inför val av framtida utbildning och yrke.

Alla som arbetar i skolan ska:

- bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap, företagande och innovation. Därigenom utvecklar eleverna förmågor som är värdefulla i arbets- och samhällslivet och vid vidare studier samt underlättar för dem att starta och driva företag.
- säkerställa att eleverna ges en grundläggande kunskap om arbetsmarknaden.
- efter en av rektorn gjord arbetsfördelning motverka sådana begränsningar av valet som grundar sig på föreställningar om kön och på social eller kulturell bakgrund.
- efter en av rektorn gjord arbetsfördelning bidra med underlag för elevernas val av utbildning och yrke samt informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, vidare utbildning och yrkesverksamhet
- uppmuntra eleverna att utveckla sina intressen utan fördomar om vad som kan uppfattas som kvinnligt och manligt.

5 Referenslitteratur

Claesson, Josefin m. fl. *Handledning för att skapa en kommunal plan för studie- och yrkesvägledning*. Visa Väst, Pedagogiskt centrum (u.å.) Hämtad 8 maj, 2015, från:

http://www.syvonline.se/sites/default/files/Handledning%20fo%CC%88r%20att%20ska%20en%20kommunal%20plan%20fo%CC%88r%20studie-%20och%20yrkesva%CC%88gledning_0.pdf

Strategisk plan och budget 2016-2018, gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, Region Gotland (2015).

Styrkort för gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2012-2015 (2011)

Läroplan för förskolan Lpfö18

Läroplan för grundskolan 2011

Läroplan för gymnasieskolan 2011

Läroplan för vuxenutbildningen 2012

Skollag (2010:800)

Arbete med studie- och yrkesvägledning. (2013). Skolverkets allmänna råd och kommentarer.